

«Den tause generasjon»

Av Paul Åmødt, Drammen

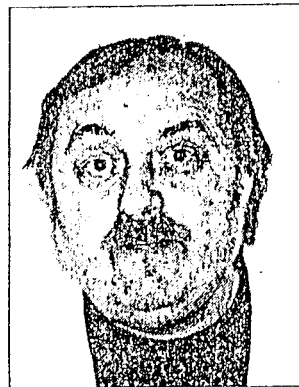
Vi står foran 50-årsjubileet for den 2. verdenskrigs avslutning. I 1995 skal den historiske svart-hvitt-tegningen bli en gjentakelse. Det er for så vidt forståelig, det er alltid seierherrenes versjon som er gyldig – en tid fremover. Men bildet av krigen og de drivkrefter som sto bak aktørene er ikke lenger entydlig.

En rekke bøker har tatt opp nye sider ved begivenhetene. Svart-hvitt-tenkningene er faktisk på retrett. Bjørnsens, Blindheims og Fjortofts bøker har vist vei. Tyskerungenes skjebne avsløres nå, også i egne TV-programmer. Når det gjelder majoritetene i den tause generasjon, NS-barna, som Asgeir Olden har vist i sin bok «Fødd skuldig» og i særlig grad Eystein Eggen og hans bok «Gutten fra Gimle» skaper en foruroligende stemning ved å åpne øynene for det faktum at vi hadde en form for «jødeforfølgelser» med avgjort mobbing og diskriminering av uskyldige barn etter krigen. Man har anslått antallet av disse mobbeofrene til ca. 100 000 barn. Man kan regne med at «den tause generasjon» består av minst 500 000 barn. Omkring 93 000 saker ble gransket som landsviksaker etter krigen. Hele 37 000 saker ble henlagt etter «bevisets stilling». Men uansett fikk en stor del av barna unngjelde i skole, på søndagsskolen og i kameratflokk (om de var så heldig å ha noen kamerater). I 17.-maitog og ellers i andre sosiale sammenhenger ble de isolert, skviset ut, mobbet, torturert/mishandlet på en utpekulert og grusom måte for deres mødres skyld. Både barn og voksne var med på dette. Noen psykologisk katastrofehjelp ble aldri tilbudt ofrene. Bare her har vi en generasjon på minst 200 000 barn som ble bragt til taushet og indre eksil. Så kom barna til tyskerarbe-

derne. Selv om det selvfølgelig heller ikke her gjelder alle, så ble en stor andel av dem like mye utsatt som NS-barna. Tallet på tyskerarbeidere blir på det laveste anslått til 150 000. I virkeligheten var det langt høyere, antageligvis 250 000. Men la oss holde oss til det laveste antallet, altså 150 000. Da kommer vi minst opp i 300 000 barn. Vi regner også her forsiktig med to barn pr. familie, samt at mor og far i en del tilfelle begge var på «gal side». Tyskerungene var minst 12 000 registrerte, ifølge overlege Aud Blegen Svindland. Etter våre beregninger er det faktisk tale om et antall på over en halv million barn som tilhører den tause generasjon. Vi har ikke tatt med alle de som ble barn av såkalte «stripede», eller barn som hadde onkel og tante i NS. Vi snakker heller ikke om barnebarna som har gått med skammen over familien eller slektens «sorte far» eller om alle de som ble berørt indirekte. Da vil tallet i tilfelle omfattet minst en million nordmenn i to generasjoner. Det jeg vil legge vekt på, er at det var noe som brast i det norske folks sosiale grunnlag og dets kulturhistorie i og med etterkrigstidens famøse rettsoppgjør. Det ble et ytre og indre u-år i land og folk. Noe meget vesentlig brast i den symfoni hvor alle individuelle og kollektive tonekvaliteter skulle fått spille seg ut i samfunnets orkester. Den sosiale, kulturelle og demokratiske kontinuitet i et folk er livsviktig, ikke minst for vår mentalhygiene. En stor del av de 500 000 barna trakk seg nemlig tilbake i et slags indre eksil og begikk sjelelig «partielt selvmord» på sin egen psyke. De har fortiet, forskjøvet og undertrykt så mangt i seg, også det som vakte et indre og alvorlig opprør mot «landsvikere»-karakteristikken av deres foreldre/slektninger, som de ikke holdt opp å el-

ske og akte på det rent menneskelige plan, på tross av følgene av fengslinger og æresskjelling. Ordet landssvik er i hvert språk det styggeste og mest nedverdiggende stempel som kan tenkes. NS-barna lider den dag i dag under de traumatiske opplevelser av etterkrigshvneu, og av det kollektive skyldkompleks som ble kastet i synet på den tapende part og hans slekt. NS-barna kjente ikke igjen sine egne i det bildet som fram til i dag er blitt malt med bred, maktpolitisk penselstrøk og holdt oppe for folket som det eneste aksepterte. Fram til i dag har NS-barna holdt seg i ro, følt eller skapt avstand, og levd i «deknings». Samfunnet hadde vært et annet om de hadde kunnet forholde seg sjelelig angstfritt, og gjerne sunget ut og gjort opprør mot skjendige stempler. Jeg tror dette nå vil komme. Historieskrivningen vil et ganske annet, når det gjelder å gi et bilde av «laperen» som menneske på godt og vondt, enn det lettvinde og unyanserte nazi-stemplet har utviklet. Mentalpolitiske spark og slag mot liggende offer må nå opphøre. Eller var det meningen å gjøre en halv million nordmenn sosialt nevrotiske eller psykotiske?

Andre kan sikkert utrede den sosialpsykologiske katastrofe bedre. Flere må stå fram med sine erfaringer på dette med NS-barnas situasjon i tiden fremover.

Paul Åmødt er freelance-skribent, bosatt i Drammen.

Journalist Paul Åmodt
Welhavensgt. 1
3019 Drammen

"Den tause generasjon"

Som en av de impliserte - som frontkjemper - har jeg lyst til å takke deg for artikkelen din i DT BB idag. Nettopp i denne tiden er det ikke mye å høre som avviker fra det vanlige.

Jeg vet ikke om du har hørt om den, men det finns en avis som liksom skulle representere oss på vår side. La meg innrømme med det samme at jeg skammer meg over kvaliteten i avisa i sin alminnelighet, og leser den nesten aldri. Allikevel fant jeg nettopp en artikkel der som interesserte, og som jeg kunne tenke meg interesserte deg også. Jeg har tatt en kopi av den, og sender den vedlagt.

Disse frontsøstrene, som Hanna Kvanmo er én av, ble etter krigen trukket for retten og dømt til tvangsarbeid på helt opp til tre års varighet. Dette til tross for at Den internasjonale Røde Kors komiteen i 1945 anmodet norske myndigheter om ikke å straffe dem, fordi Genevekonvensjonene ikke ga adgang til dette. Norge var det eneste landet som trosset anmodningen.

45 år etter frigjøringen, i oktober 1990, kom så Norges Røde Kors med den beklagelsen du ser, som konkluderte med at sykepleierskene ikke burde vært tiltalt.

Det ville jo nå være naturlig å mene at sykepleierskene i løpet av de etterfølgende år hadde fått sine forhold regulert ved en erstatning. Men du ser hva Wilh. R. Orvin har fått ut av sin henvendelse. Presidenten sier rett og slett at slikt sanitetspersonell *etter norsk rettsoppfatning* skulle betraktes som landssvikere, og straffes!

Med pressemeldingen fra Røde Kors av 1990 i tankene virker presidentens uttalelse mer enn underlig, og en må jo spørre seg hva Røde Kors egentlig mener?

Om jeg selv ikke hadde vært inhabil, ville jeg gjerne selv ha nevnt denne saken i en artikkel i en skikkelig avis (- Folk og Land er det jo ingen som leser). Men om *du* syntes dette er stoff som kunne trenge offentlighetens lys --- (Debattsiden i Aftenposten ville sikkert være interessert.) Det ville ha gledet flere enn meg!

Uansett; mange takk for artikkelen idag! Og lykke til videre!